

**Diakonissa-
laitos**

Lausunto
10.10.2024

1 (3)

Eduskunnan Sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta
stv@eduskunta.fi

**ASIA: HE 124/2024 VP HALLITUKSEN ESIITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI
KANSANELÄKELAITOKSEN KUNTOUTUSETUUKSISTA JA
KUNTOUTUSRAHAETUUKSISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA JA SIIHEN LIITTYVIKSI
LAEIKSI**

HELSINGIN DIAKONISSALAITOKSEN SÄÄTIÖ SR:N LAUSUNTO

Diakonissalaitos kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Diakonissalaitos on yleishyödyllinen säätiökonserni, joka rakentaa oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. 157-vuotias säätiö tarjoaa yhdessä omistamansa yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekotien kanssa vaikuttavia sosiaali- ja terveystieteiden palveluja erityistä tukea tarvitseville ihmisille. Toiminnasta saadulla tuotolla tuemme kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia yleishyödyllisen työmme kautta.

Yleistä

Diakonissalaitoksen nuortenpalvelu Vamos on 15 vuoden ajan auttanut lähes 16 000 nuorta takaisin muiden ihmisten pariin, kouluun ja töihin. Olemme toimineet Nuotti-valmennuksen palveluntuottajana vuodesta 2018 lähtien.

Nuorten ammatillisen kuntoutuksen valmennus eli ns. Nuotti-valmennus on osoittautunut erittäin tehokkaaksi ja tulokselliseksi työkaluksi hyvinvoinnin vahvistamisessa erityisesti niiden nuorten osalta, jotka tulevat valmennukseen kaikkein hankalimmassa elämäntilanteessa. Valmennus on selkeä investointi tulevaisuuteen ja sen vaikutukset ulottuvat kauas yli yksittäisten valmennusjaksojen. Nuotti-valmennus on auttanut nuoria parantamaan työllistymismahdollisuuksiaan ja kouluttautumaan. Esimerkiksi Vamoksen Nuotti-valmennuksessa opiskelijoiden määrä kasvoi 43 % ja toisaalta työmarkkinoiden ulkopuolella olevien määrä väheni 48 %.

Nuotti-valmennuksen jakson keskimääräinen kustannus on 3 478 €. Jos esimerkiksi Nuotti-valmennus leikataan 100 nuorelta, kuluja säästyy laskelmiemme mukaan noin 340 000 euroa. Samaan aikaan yhteiskunnallisena hyötynä menetetään noin 1 380 000 euroa, jos tilannetta katsotaan viisi vuotta valmennuksen päättymisen jälkeen. Valmennuksella on siis merkittävä positiivinen vaikutus niin valmennettavan henkilökohtaisen toimeentulon kuin kansantaloudenkin näkökulmasta. Nämä pitkälle kantavat vaikutukset tulee ottaa huomioon lainvalmistelussa.

Tämä matalan kynnyksen apu ilman diagnoosia on siis aidosti vaikuttava ja nopea tapa auttaa nuoria ja johtaa myös usein nuorten siirtymiseen koulutus- ja työpoluille. **On hyvin kannatettavaa, että esityksen mukaan sairaus- tai vammadiagnoosia ei jatkossakaan edellytettäisi.** Diagnoosivapaus tarkoittaa sitä, että palveluun ei tarvitse hakeutua lääkärin kautta. Tämä on tärkeää, sillä aina haasteiden takana ei ole sairaus tai vamma. Lisäksi suurin osa nuorista on palveluiden ulkopuolella, ja avun saaminen sekä yhteiskuntaan kiinni pääseminen on jo lähtökohtaisesti vaikeaa. Kun diagnoosia ei tarvita, saa apua nopeammin ja matalalla kynnyksellä. Oikein kohdennettuna Nuotti-valmennus keventää nuoren tarvitsemia sote-palveluja ja parantaa eri palvelujen yhteisvaikutuksia.

Myöntämisedellytysten tarkentamisesta

On palvelun vaikuttavuuden näkökulmasta tärkeää, että tuki kohdennetaan oikea-aikaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Nuoren ammatillisen kuntoutuksen tulisi kohdentua mahdollisimman hyvin alkuperäistä tarkoitustaan vastaavasti opiskelun ja työelämän ulkopuolella tai muutoin syrjäytymisvaarassa oleville nuorille. Tarkennukset myöntämisedellytyksiin eivät ole siis lähtökohtaisesti ongelmallisia, mutta ne eivät saa vaikuttaa nuorten asemaan heikentävästi ja tuki syrjäytymisvaarassa oleville nuorille tulee turvata jatkossakin.

Kelan kesäkuussa 2023 tekemät tarkennukset Nuotti-valmennuksen ratkaisukäytäntöön ovat vähentäneet myönteisten Nuotti-valmennuspäätösten määriä merkittävästi vuosina 2023 ja 2024. Esityksessä todetaan, että kaikki nuoren ammatillisen kuntoutuksen osalta haastatellut nuoret eivät ole lopulta päätyneet hakemaan Nuotti-valmennusta, eikä heille siten ole myöskään annettu Nuotti-valmennuksen osalta päätöstä.

Kela on siis edellä todetusti vuonna 2023 tarkentanut ratkaisukäytäntöään nuoren ammatillisen kuntoutuksen Nuotti-valmennuksen myöntämisen osalta. On varmistettava, että myöntämisedellytysten tarkentamisen myötä tavoitellut säästöt eivät vaaranna nuorten pääsyä avun piiriin. Olennaista lainsäädännössä on varmistaa, että rajaukset ovat selkeät ja niitä sovelletaan yhdenmukaisesti niin, että ne myös tukevat ammattilaisten kykyä ohjata oikeat nuoret kuntoutuksen piiriin, eivätkä aseta ketään eriarvoiseen asemaan. Kokemuksemme mukaan ohjeita tulkitaan nyt vaihtelevasti, mikä on voinut tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kontakti johonkin hoitotahoon tai jopa sosiaalityöntekijään on voinut estää valmennukseen pääsyn. Lainsäädäntöön tehtävät tarkennukset voivat onnistuessaan selkeyttää eri tasojen välisiä vastuunjakoja ja velvoitteita järjestää eri palveluja nuorten tukemiseksi opiskelu- ja työllistymispoluilla.

Kuntoutusrahasta

Hallituksen tehdessä heikentäviä muutoksia useisiin etuuksiin, kuten esimerkiksi asumis- ja toimeentulotukeen, on tärkeää, että leikkausten kokonaisvaikutukset arvioidaan

haavoittuvammassa asemassa olevien näkökulmasta. Esityksessä mainitaan, että “muutoksen seurauksena sosiaaliturvaetuuksien varassa elävien ja kuntoutustarpeessa olevien nuorten toimeentulon arvioidaan heikentyvän jossain määrin nykyisestä” (s.21). Diakonissalaitos on huolissaan siitä, miten eri leikkausten yhteisvaikutukset vaikuttavat nuorten toimeentuloon ja sitä kautta myös kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin.

Sosiaaliturvan rooli toimeentulon turvaamisessa korostuu valmennukseen tulleilla nuorilla. Vamokseen vuonna 2023 tulleista nuorista 44 % sai pääasiallisen tulonsa toimeentulosta, kuntoutustuesta tai -rahasta tai sairauspäivärahasta. Toisaalta taas Nuotti-valmennukseen osallistumisen jälkeen pitkäaikaistyöttömien osuus puolittui, opintotuen saajien määrä lähes kaksinkertaistui, kuntoutusrahan saajien määrä puolittui, ja palkka ensisijaisena toimeentulona nelinkertaistui verrattuna lähtötilanteeseen.

Esityksessä arvioidaan (s. 26), että joissain tapauksissa kuntoutusrahan poistuminen voi vähentää nuorten hakeutumista valmennuksen piiriin. Niissä yksittäisissä tilanteissa, missä nuori on hakeutunut valmennukseen saadakseen kuntoutusrahaa, kuntoutusrahan poistuminen voi myös tuoda positiivisia muutoksia sopivien ja aidosti motivoituneiden nuorten hakeutumisiksi valmennukseen ja tehdä kuntoutusprosessista entistäkin vaikuttavampaa. Lisäksi huhtikuussa 2024 tehtyjen leikkausten jälkeen kuntoutusraha ei muutoinkaan ole juuri suurempi kuin muut nuorten etuudet, pois lukien opintotuki. Tällöin voi olla selkeämpää, että nuori on valmennuksen aikana niillä etuuksilla, jotka hänelle kuuluisivat ilmankin Nuotti-valmennusta. Valmennuksen aikana valmentajat voivat auttaa nuoria hakeutumaan heille kuuluvien etuuksien äärelle, jotta toimeentulo ei vaarannu kohtuuttomasti.

Helsingissä 10.10.2024

Maija Hyle

Toimialajohtaja, diakonia ja sosiaalinen vastuu

Lisätietoa:

Miinukka Tuominen-Hakoila, vaikuttamistyön päällikkö, miinukka.tuominen-hakoila@hdl.fi
040 705 8256